

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.І. ВЕРНАДСЬКОГО
Навчально-науковий інститут управління, економіки та
природокористування
Кафедра публічного управління та економіки**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор інституту
_____ **В.Г. Горник**
_____ 2020 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА ТА ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В
ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ”**

освітній рівень   Магістр

галузь знань   28 Публічне управління та адміністрування

спеціальність
(спеціалізація)   281 Публічне управління та адміністрування

освітня програма   Територіальне управління та місцеве самоврядування

тип дисципліни   Вибіркова

Київ – 2020 рік

Розробник: В.В.Пристайко, старший викладач кафедри публічного управління та економіки

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри публічного управління та економіки

Протокол від 17 листопада 2020 року № 5

Завідувач кафедри публічного управління та економіки

С.О. Кравченко

Погоджено:
Гарант освітньої програми

О.Л. Євмешкіна

1. Опис навчальної дисципліни

<i>Найменування показників</i>		<i>Розподіл годин за навчальним планом</i>		
Кількість кредитів:	5	Вид занять	Форма навчання	
Загальна кількість годин:	150		Денна	Заочна
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом:	2	Лекції:	-	12
Семестр:	3	Практичні заняття:	-	-
Тижневе навантаження (год.):		Лабораторні заняття:	-	-
аудиторне:	2	Семінарські заняття:	-	8
самостійна робота:	16	Самостійна робота:	-	130
Форма підсумкового контролю:	Залік	Консультації:	-	-
Мова навчання:	українська	Індивідуальні заняття:	-	-

Консультативну допомогу здобувачі вищої освіти можуть отримати у ННП кафедри публічного управління та економіки, які безпосередньо проводять заняття або звернувшись з письмовим запитом на електронну пошту за адресою prvalera05@ukr.net.

2. Програма навчальної дисципліни

Передумови для вивчення дисципліни:

Препозит:	Постпозит
Основи публічного управління Політика в публічному управлінні Публічна служба Право в публічному управлінні Адміністративні послуги Електронне врядування	Організація діяльності державного службовця Адміністративний менеджмент

Мета вивчення дисципліни:

Формування у студентів знань щодо антикорупційної діяльності в публічному управлінні, вмінь та навичок використовувати ці знання у практичній діяльності.

Очікувані програмні результати навчання за дисципліною (за Освітньою програмою):

ПРН 3. Здійснювати діяльність на публічній службі згідно з ідеологією служіння суспільству, уміти здійснювати ефективну комунікацію, аргументувати свою позицію, використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології у сфері публічного управління та адміністрування на засадах соціальної відповідальності, правових та етичних норм.

ПРН 14. Здійснювати організаційне та правове забезпечення надання публічних послуг з використанням сучасних технологій та кращих зарубіжних практик.

ПРН 15. Демонструвати безкорупційну поведінку та антикорупційну культуру, виявляти корупціогенні чинники, розробляти заходи щодо запобігання і протидії корупції,

налагоджувати взаємодію органів публічної влади та суспільних інститутів у запобіганні корупції.

Загальні та спеціальні компетентності, що формуються у процесі вивчення дисципліни

Шифр та назва компетентності	Результати навчання			
	Знання	Уміння/ навички	Комунікація	Відповідальність і автономія
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)				
ФК 3. Здатність здійснювати службову діяльність відповідно до цінностей, принципів та стандартів сучасної публічної служби	ПРН 3	ПРН 3	ПРН 3	ПРН 3
ФК 16. Прихильність до безкорупційної поведінки, здатність виявляти корупціогенні чинники та розробляти шляхи їх усунення	ПРН 3 ПРН 14 ПРН 15	ПРН 3 ПРН 14 ПРН 15	ПРН 3 ПРН 14 ПРН 15	ПРН 3 ПРН 14 ПРН 15

Зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретичні засади антикорупційної політики та запобігання корупції в публічному управлінні

Тема 1.1. Сутність корупції та її вплив на сучасне суспільство

Підходи до теоретичного розуміння корупції. Основні форми та риси корупції. Визначення корупції у вітчизняному законодавстві. Корупція у світовому вимірі. Корупція як інституційна пастка. Суспільні наслідки корупції. Політична, адміністративна та побутова корупція. Цивілізаційні моделі корупції. Transparency International та її дослідження корупції. Дослідження корупції інших міжнародних організацій.

Тема 1.2. Поняття антикорупційної політики та запобігання корупції в публічному управлінні

Визначення антикорупційної політики в публічному управлінні. Розуміння місії антикорупційної політики. Загальні напрями антикорупційної політики. Запобігання корупції як пріоритет антикорупційної політики. Складові суспільної організації, що спрямована на запобігання корупції.

Тема 1.3. Принципи антикорупційної діяльності в публічному управлінні

Двадцять керівних принципів боротьби з корупцією Ради Європи. Теоретичні принципи державно-правової політики протидії корупції. Виділення основних груп принципів антикорупційної діяльності в публічному управлінні. Загальні принципи антикорупційної діяльності. Правові принципи антикорупційної діяльності. Управлінські принципи антикорупційної діяльності. Економічні принципи антикорупційної діяльності. Принципи взаємодії держави та суспільства у антикорупційній діяльності.

Розділ 2. Здійснення антикорупційної політики в публічному управлінні

Тема 2.1. Стратегічні підходи до антикорупційної політики в публічному управлінні

Наявність довгострокової стратегії як основа антикорупційної політики в публічному управлінні. Три загальні стратегічні підходи до антикорупційної політики в публічному управлінні: "війна" з корупцією; системне усунення причин корупції; "свідома пасивність" щодо корупції. Приклади реалізації, переваги та недоліки кожного підходу. Системне усунення причин корупції як базовий підхід до антикорупційної політики. Необхідність поєднання стратегічних підходів.

Тема 2.2. Виявлення корупціогенних чинників як основа розробки антикорупційних програм

Поняття, загальна характеристика корупціогенних чинників, їх класифікація за сферами виникнення. Політичні, економічні, соціальні, правові, управлінські, психологічні та культурно-етичні корупціогенні чинники, їх різновиди та зміст.

Тема 2.3. Напрями реалізації антикорупційної політики в публічному управлінні

Доцільність спрямування антикорупційної політики в першу чергу на виявлення та усунення корупціогенних чинників. Основні напрями антикорупційної політики в публічному управлінні: корекція законодавства з метою зменшення відповідних причин корупції; удосконалення засад формування і організації вищих органів державної влади; структурно-функціональне упорядкування системи органів виконавчої влади; зміна принципів державної служби і контроль за майновим становищем представників влади; ефективний контроль за розподілом і витрачанням бюджетних коштів; удосконалення економічної політики; зміцнення судової влади; формування антикорупційної культури суспільства.

Розділ 3. Організаційно-правові механізми антикорупційної діяльності в публічному управлінні

Тема 3.1. Правові засади запобігання корупції в публічному управлінні

Комплекс міжнародних антикорупційних документів, їх загальна характеристика. Закон України "Про запобігання корупції" як основний антикорупційний нормативно-правовий акт. Законодавчі акти щодо боротьби з корупційними правопорушеннями. Нормативно-правове забезпечення діяльності спеціальних антикорупційних державних органів. Нормативно-правові акти щодо державної антикорупційної політики. Нормативно-правові акти з питань антикорупційної експертизи. Відомчі документи з питань антикорупційної діяльності.

Тема 3.2. Організаційні механізми антикорупційної діяльності в публічному управлінні

Класифікація органів з протидії корупції за рівнями публічної влади. Класифікація суб'єктів протидії корупції за функціональним призначенням. Вищі органи державної влади у антикорупційній діяльності. Спеціальні державні антикорупційні органи: зарубіжний досвід та вітчизняна модель. Умови ефективної діяльності державних антикорупційних органів. Суб'єкти безпосередньої правоохоронної діяльності у галузі боротьби з корупцією в Україні. Уповноважені підрозділи (особи) з питань запобігання та виявлення корупції в органах виконавчої влади.

Розділ 4. Взаємодія держави та громадянського суспільства у запобіганні корупції

Тема 4.1. Роль та можливості участі громадянського суспільства у запобіганні

корупції

Необхідність активної взаємодії держави та громадянського суспільства у запобіганні корупції. Законодавчо визначені можливостей участі громадськості в діяльності щодо запобігання корупції. Оцінювання ефективності взаємодії держави та громадянського суспільства у запобіганні корупції. Забезпечення прозорості діяльності органів публічної влади як важливий антикорупційний напрям. Механізми забезпечення доступу громадян до публічної інформації.

Тема 4.2. Співпраця державних органів з громадськістю у запобіганні корупції

Сутність та значення державно-громадської співпраці у запобіганні корупції на принципах партнерства. Роль ЗМІ у антикорупційній діяльності, засади відповідної діяльності. Основні шляхи розвитку антикорупційної співпраці державних органів з громадськими організаціями і громадянами. Хартії громадян (споживачів) як антикорупційний інструмент на низовому рівні.

Тема 4.3. Громадський контроль як засіб запобігання корупції

Сутність громадського контролю та його значення у запобіганні корупції. Принципи здійснення громадського контролю. Інституційна база громадського контролю. Методи громадського контролю. Умови дієвості громадського контролю.

3. Структура навчальної дисципліни (тематичний план)

ЗАОЧНА ФОРМА

Назви розділів і тем	Кількість годин				
	заочна форма				
	Всього	у тому числі			
л		п/ ла б.	се м.	с. р.	
1	2	3	4	5	6
Розділ 1. Теоретичні засади антикорупційної політики та запобігання корупції в публічному управлінні					
Тема 1.1. Сутність корупції та її вплив на сучасне суспільство	14	2			12
Тема 1.2. Поняття антикорупційної політики та запобігання корупції в публічному управлінні	10				10
Тема 1.3. Принципи антикорупційної діяльності в публічному управлінні	16			2	14
Разом за розділом 1	40	2		2	36
Розділ 2. Здійснення антикорупційної політики в публічному управлінні					
Тема 2.1. Стратегічні підходи до антикорупційної політики в публічному управлінні	12	2			10
Тема 2.2. Виявлення корупціогенних чинників як основа розробки антикорупційних програм	14			2	12
Тема 2.3. Напрями реалізації антикорупційної	14	2			12

політики в публічному управлінні					
Разом за розділом 2	40	4		2	34
Розділ 3. Організаційно-правові механізми антикорупційної діяльності в публічному управлінні					
Тема 3.1. Правові засади запобігання корупції в публічному управлінні	16			2	14
Тема 3.2. Організаційні механізми антикорупційної діяльності в публічному управлінні	14	2			12
Разом за розділом 3	30	2		2	26
Розділ 4 Взаємодія держави та громадянського суспільства у запобіганні корупції					
Розділ 4.1. Роль та можливості участі громадянського суспільства у запобіганні корупції	12	2			10
Розділ 4.2. Співпраця державних органів з громадськістю у запобіганні корупції	14	2			12
Розділ 4.3. Громадський контроль як засіб запобігання корупції	14			2	12
Разом за розділ 4	40	4		2	34
Залік				2	
Усього годин	150	12		8	130

4. Організація самостійної роботи аспірантів

4.1. Підготовка до семінарських занять

Тема 1.3. Принципи антикорупційної діяльності в публічному управлінні

Питання до семінарського заняття

- Зміст двадцяти керівних принципів боротьби з корупцією Ради Європи.
2. Зміст принципів державно-правової політики протидії корупції.
  3. Загальні принципи антикорупційної діяльності, їх врахування і дотримання у практиці публічного управління (політичне забезпечення; системність; акцент на запобіганні корупції; обов'язковість та жорсткість покарання; відшкодування збитків; науковість; міжнародне співробітництво).
  4. Правові принципи антикорупційної діяльності, їх врахування і дотримання у практиці публічного управління (верховенство права; законність; правова регламентація).
  5. Управлінські принципи антикорупційної діяльності, їх врахування і дотримання у практиці публічного управління (координація; контрольованість; системне удосконалення публічного управління; етизація).
  6. Економічні принципи антикорупційної діяльності, їх врахування і дотримання у практиці публічного управління (відділення влади від бізнесу; використання економічних механізмів).
  7. Принципи взаємодії держави та суспільства у антикорупційній діяльності, їх врахування і дотримання у практиці публічного управління (відкритість та прозорість; підзвітність; державно-громадське партнерство).

Тема 2.2 Виявлення корупціогенних чинників як основа розробки антикорупційних програм

Питання до семінарського заняття

1. Поняття корупціогенних чинників, важливість їх усунення для антикорупційної діяльності.
2. Основні підходи до класифікації корупціогенних чинників.
3. Політичні корупціогенні чинники, їх виявлення та можливості усунення (несприятливі характеристики політичної еліти; політична нестабільність; недосконалість механізмів взаємовідносин органів державної влади з політичними партіями; відсутність стійких традицій демократії; недоліки регулювання державою фінансування політичних партій тощо).
4. Економічні корупціогенні чинники, їх виявлення та можливості усунення (надлишкове втручання держави у економіку; недоліки системи оплати праці державних службовців; неадекватна податкова політика; низький рівень економічного розвитку; висока забезпеченість країни природними ресурсами тощо).
5. Соціальні корупціогенні чинники, їх виявлення та можливості усунення (низька освіченість суспільства; слабкість громадянського суспільства тощо).
6. Правові корупціогенні чинники, їх виявлення та можливості усунення (нерозвиненість антикорупційного законодавства; прогалини у правовому регулюванні суспільних відносин; суперечності між положеннями різних нормативно-правових актів; заплутаність та розпорошеність правового регулювання тощо).
7. Управлінські корупціогенні чинники, їх виявлення та можливості усунення (слабка дієвість державного контролю; структурно-функціональні недоліки системи державних органів; непрозорість їх діяльності; невпорядкованість загальної адміністративної процедури; нерозвиненість адміністративного судочинства; недоліки надання адміністративних послуг тощо).
8. Психологічні корупціогенні чинники, їх виявлення та можливості усунення (виробництво за допомогою ЗМІ корупційних стереотипів; гіперболізація у суспільній свідомості корумпованості державного апарату; поширення думки про безглуздість індивідуальної протидії корупції тощо).
9. Культурно-етичні корупціогенні чинники, їх виявлення та можливості усунення (відсутність надособистісних цінностей, ідеалів та моральних заборон; розходження між суспільними уявленнями про корупцію та її законодавчим визначенням; існування подвійних моральних стандартів щодо корупції; нерозуміння гостроти корупційної проблеми у суспільстві тощо).

Тема 3.1. Правові засади запобігання корупції в публічному управлінні

Питання до семінарського заняття

1. Міжнародні конвенції з питань запобігання корупції.
2. Документи Групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO).
3. Закон України "Про запобігання корупції".
4. Антикорупційні механізми, передбачені Кримінальним кодексом України та Кримінальним процесуальним кодексом України.
5. Антикорупційні механізми у Кодексі України про адміністративні правопорушення.
6. Основні антикорупційні положення у Законі України "Про державну службу".
7. Правові засади діяльності спеціальних організаційних структур, призначених для запобігання та протидії корупції.
8. Правові засади антикорупційної політики.
9. Правові засади проведення антикорупційної експертизи.
10. Відомчі правові документи щодо виявлення корупційних правопорушень.
11. Спеціальні перевірки як механізм запобігання корупції.
12. Правила етичної поведінки державних службовців як антикорупційний інструмент.

Тема 4.3. Громадський контроль як засіб запобігання корупції

Питання до семінарського заняття

Закон України "Про запобігання корупції" про можливість здійснювати громадський контроль за виконанням законів у сфері запобігання корупції.

2. Необхідність прийняття спеціального закону "Про громадський контроль" та основні принципи його побудови.

3. Громадськість як суб'єкт контролю за діями органів публічної влади.

4. Сутність та застосування громадського моніторингу.

5. Сутність та застосування громадської експертизи.

6. Сутність та застосування громадського аудиту.

7. Сутність та застосування громадського розслідування.

8. Дієвість громадського контролю в умовах сучасної держави.

4.2. Матеріали для самоконтролю

Самостійна робота студента у межах навчальної дисципліни «Антикорупційна політика та запобігання корупції в публічному управлінні» передбачає написання та захист ним творчої роботи до кожного розділу на одну з передбачених переліком тем за власним вибором. Виконання цієї роботи зорієнтоване на практичне застосування знань і розвиток вмінь, здобутих в процесі лекційних і семінарських занять, самостійного опрацювання навчальних матеріалів. Творча робота висвітлює результати самостійного обдумування студентами актуальних проблем запобігання та протидії корупції в публічному управлінні України. Викладення необхідних матеріалів повинно бути лаконічним, чітко сформульованим і відповідати суті проблеми. Результатом написання творчої роботи є обґрунтований авторський висновок щодо обраної тематики і можливі рекомендації для розв'язання проблеми.

Вимоги до захисту творчої роботи:

- творча робота повинна бути підготовлена кожним аспірантом індивідуально;
- виконана творча робота надається у електронному вигляді (файлом) викладачеві не пізніше, ніж за 2 тижні до початку екзаменаційної сесії;
- друкований варіант творчої роботи надається аспірантом під час захисту;
- результати написання творчої роботи презентуються аспірантом під час екзаменаційної сесії у формі короткої доповіді та відповідей на поставлені запитання;
- на захисті для доповіді надається 5 хв.

Структура творчої роботи.

У структурі творчої роботи виділяються такі основні складові частини.

1. Постановка проблеми:

- короткий аналіз сучасного стану публічного управління у частині, що стосується обраної теми есе, виділення суперечностей та недоліків, що зумовлюють проблему;
- чітке формулювання проблеми відповідно до виділених суперечностей та недоліків, основні складові проблеми;
- негативні наслідки того, що проблема не вирішується.

2. Шляхи вирішення проблеми:

- визначення підходів до вирішення проблеми;
- опис конкретних шляхів реалізації обраних підходів.

3. Значення для практики:

- позитивні зміни у галузі публічного управління внаслідок реалізації запропонованих підходів;
- позитивне значення цих змін для розвитку відкритого врядування.

4. Висновки, що коротко відображають результати проведеного аспірантом дослідження проблеми.

5. Перелік використаних джерел, оформлених згідно із вимогами.

Вимоги до оформлення творчої роботи.

Творча робота має бути роздрукована на білому папері стандартного формату А4. Розмір шрифту – 14 кегель, міжрядковий інтервал – 1,5, поля – 2 см з усіх боків. Титульний

аркуш творчої роботи повинен мати такий зміст: назва університету; назва інституту; назва кафедри; назва навчальної дисципліни; тема творчої роботи; прізвище, ім'я, по батькові аспіранта, курс, шифр академічної групи; рік написання творчої роботи. За титульним аркушем слідує план творчої роботи, в якому треба виділити всі її структурні частини. У плані праворуч позначаються номери сторінок початку кожного пункту. Обсяг творчої роботи визначається вмінням аспіранта стисло і водночас вичерпно розкрити тему: показати значення проблеми, що розглядається, оцінити, як вона висвітлюється в спеціальній літературі та розв'язується на практиці, зробити висновки та обґрунтувати власні пропозиції. Обсяг роботи – 15-20 сторінок. Обов'язкова вимога: чітке посилання на джерела інформації. Всі цифри, факти, теорії, думки вчених, цитати повинні мати посилання у вигляді [2, с. 54] (перша цифра означає номер джерела у наведеному в кінці реферату списку літератури, а друга цифра – номер сторінки у цьому джерелі). Бажано використовувати в творчій роботі таблиці, схеми, графіки, діаграми тощо. Список використаної літератури (не менше 7 джерел) оформляється згідно з діючими правилами. Якщо інформація взята з мережі Інтернет, потрібно, як і для звичайної літератури, вказати автора, назву статті, а потім навести адресу сайту в Інтернеті. У творчій роботі мають бути обов'язково авторські пропозиції щодо вирішення проблеми, що розглядається. До тексту творчої роботи додається презентація у форматі Microsoft Power Point обсягом 10-12 слайдів, що відображає основні положення творчої роботи відповідно до його структури.

Перелік тем творчих робіт до розділу 1

1. Сучасні вітчизняні та зарубіжні підходи до розуміння корупції.
2. Еволюція розуміння корупції у вітчизняному законодавстві.
3. Корупція як інституційна пастка.
4. Поняття й особливості політичної, адміністративної та побутової корупції.
5. Дослідження Transparency International у галузі корупції.
6. Географічні моделі корупції та їх прояви в Україні.
7. Сучасні особливості корупції в Україні.
8. Вплив культури суспільства на рівень корупції.
9. Історична еволюція корупції як суспільного явища.
10. Типові корупційні прояви в економічній сфері в Україні.
11. Типові корупційні прояви у внутрішньополітичній сфері в Україні.
12. Корупція як невід'ємний атрибут держави.
13. Місія та загальні цілі вітчизняної антикорупційної політики на сучасному етапі.
14. Запобігання корупції як пріоритет антикорупційної політики в Україні.
15. Поняття запобігання корупції: сучасне розуміння.
16. Принципів антикорупційної діяльності у міжнародних документах.
17. Принципи взаємодії держави і суспільства у антикорупційній діяльності та можливості їх реалізації в Україні.
18. Значення реформи публічного управління для запобігання корупції.
19. Управлінські принципи антикорупційної діяльності та стан їх впровадження в Україні.
20. Системність антикорупційної політики: поняття і практична реалізація.

Перелік тем творчих робіт до розділу 2

1. Стратегія "війни" з корупцією: сутність, переваги, недоліки.
2. Зарубіжний досвід реалізації стратегії "війни" з корупцією.
3. Стратегія системного усунення причин корупції як основа антикорупційної політики.
4. Сутність, переваги та недоліки стратегії "свідомої пасивності" щодо корупції.
5. Приклади реалізації стратегії системного усунення причин корупції у зарубіжних країнах.
6. Стратегічні підходи до антикорупційної політики у сучасних вітчизняних умовах.
7. Необхідність та основні різновиди антикорупційної стратегії: зарубіжний досвід для

- України.
8. Сучасні класифікації корупціогенних чинників.
  9. Роль політичної еліти у зменшенні рівня корупції.
  10. Економічні корупціогенні чинники: сутність та особливості прояву в Україні.
  11. Загальна характеристика та вітчизняні прояви політичних корупціогенних чинників.
  12. Вплив політичних партій на рівень корупції.
  13. Правові корупціогенні чинники: сутність, класифікація, прояви в Україні.
  14. Сутність та значення антикорупційної експертизи.
  15. Корупціогенні чинники у галузі надання адміністративних послуг: сутність, прояви в Україні, можливості усунення.
  16. Шляхи формування антикорупційної культури українського суспільства.
  17. Структурно-функціональне упорядкування системи органів державної влади як напрям запобігання корупції.
  18. Шляхи удосконалення економічної політики для запобігання корупції.
  19. Зміцнення судової влади як пріоритетний напрям протидії корупції в Україні.
  20. Принципи державної служби у контексті запобігання корупції.
  21. Універсальні напрями реалізації антикорупційної політики щодо запобігання корупції та їх актуальність для України.

Перелік тем творчих робіт до розділу 3

1. Характеристика основних міжнародних антикорупційних документів.
2. Основний зміст Закону України "Про запобігання корупції" у порівнянні з попередніми законодавчими актами.
3. Суб'єкти відповідальності за корупційні правопорушення відповідно до Закону України "Про запобігання корупції".
4. Засади державної антикорупційної політики у вітчизняному законодавстві.
5. Види корупційних злочинів згідно з Кримінальним кодексом України.
6. Види корупційних правопорушень у Кодексі України про адміністративні правопорушення.
7. Антикорупційні ідеї нового Закону України "Про державну службу".
8. Правові засади антикорупційної експертизи в Україні.
9. Правила етичної поведінки державних службовців як інструмент запобігання корупції.
10. Правова регламентація функціонування Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення.
11. Правова регламентація проведення службових розслідувань.
12. Підзаконні акти у сфері антикорупційної діяльності в Україні: загальна характеристика.
13. Основні різновиди суб'єктів протидії корупції в Україні.
14. Роль вищих органів державної влади України у антикорупційній діяльності.
15. Спеціальні державні антикорупційні органи як ключовий елемент організаційного забезпечення антикорупційної діяльності в Україні.
16. Проблеми функціонування уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції у апаратах органів виконавчої влади.
17. Роль Спеціалізованої антикорупційної прокуратури у запобіганні та протидії корупції в Україні.
18. Національне антикорупційне бюро України: статус, порядок формування, основні функції, гарантії незалежності.
19. Національне агентство з питань запобігання корупції як ключова структура у формуванні та реалізації державної антикорупційної політики.
20. Діяльність Національної поліції України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України у галузі боротьби з корупцією.
21. Шляхи забезпечення ефективності діяльності державних антикорупційних органів.

Перелік тем творчих робіт до розділу 4

1. Інститути громадянського суспільства як важливі суб'єкти антикорупційної діяльності.
2. Шляхи підвищення ролі громадянського суспільства у антикорупційній діяльності.
3. Забезпечення прозорості діяльності органів публічної влади як важливий антикорупційний напрям.
4. Інституційне забезпечення реалізації права громадян на доступ до інформації.
5. Підходи та засоби інформування громадян про діяльність органів публічної влади.
6. Законодавчі можливості участі громадськості у запобіганні корупції в Україні.
7. Роль ЗМІ у антикорупційній діяльності.
8. Організаційні механізми антикорупційної співпраці державних органів з громадськими організаціями і громадянами в Україні.
9. Принципи партнерства у взаємодії держави та громадянського суспільства у запобіганні та протидії корупції.
10. Принципи й інституційна база громадського контролю: зарубіжний досвід та вітчизняні реалії.
11. Методи громадського контролю у міжнародній та вітчизняній практиці.
12. Основні проблеми громадського контролю за діяльністю органів публічної влади в Україні.
13. Умови дієвості громадського контролю для запобігання та протидії корупції.
14. Критерії ефективності взаємодії держави та громадянського суспільства у запобіганні корупції.
15. Антикорупційний потенціал вітчизняних громадських організацій.
16. Можливості залучення широкої громадськості до антикорупційної діяльності.

4.3. Індивідуальні завдання

Не передбачено.

4.4. Перелік питань для підготовки до підсумкового контролю

1. Історичні корені поняття "корупція".
2. Сучасні підходи до розуміння корупції.
3. Корупція як невід'ємний атрибут держави.
4. Еволюція розуміння корупції у вітчизняному законодавстві.
5. Основні форми корупції.
6. Корупція як інституційна пастка.
7. Деструктивні наслідки корупції для суспільства (політичні, економічні, соціальні, духовно-моральні).
8. Громадяни держави як головні жертви корупції.
9. Поняття, загальна характеристика та різновиди політичної корупції.
10. Сутність та різновиди захоплення (привласнення) держави.
11. Поняття й особливості адміністративної та побутової корупції.
12. Вплив культури суспільства на рівень корупції.
13. Дослідження міжнародної організації Transparency International у галузі корупції.
14. Дослідження корупції інших міжнародних організацій.
15. Сутність та необхідність антикорупційної політики в публічному управлінні.
16. Розуміння місії антикорупційної політики.
17. Загальні напрями антикорупційної політики.
18. Запобігання корупції як пріоритет антикорупційної політики.
19. Поняття запобігання корупції: сучасні підходи.
20. Основні складові суспільної організації, що спрямована на запобігання корупції.
21. Двадцять керівних принципів боротьби з корупцією Ради Європи.
22. Основні групи принципів антикорупційної діяльності в публічному управлінні.
23. Загальні принципи антикорупційної діяльності: зміст та основна характеристика.

24. Критична важливість політичного забезпечення антикорупційної діяльності.
25. Сутність системності антикорупційної діяльності.
26. Наукове забезпечення антикорупційної діяльності.
27. Зміст правових принципів антикорупційної діяльності.
28. Характеристика управлінських принципів антикорупційної діяльності.
29. Значення реформи публічного управління для запобігання корупції.
30. Принцип етизації та його практичне втілення.
31. Сутність та реалізація принципу відділення влади від бізнесу.
32. Принцип використання економічних механізмів для зменшення рівня корупції.
33. Принципи взаємодії держави та суспільства у антикорупційній діяльності.
34. Необхідність антикорупційної стратегії та її основні різновиди.
35. Сутність стратегічного підходу "війни" з корупцією.
36. Переваги та недоліки стратегії "війни" з корупцією.
37. Сутність стратегічного підходу системного усунення причин корупції.
38. Багатовекторна стратегія боротьби із захопленням держави і адміністративною корупцією Світового банку.
39. Антикорупційна стратегія Нідерландів.
40. Типова стратегія усунення причин корупції на митниці Міжнародного валютного фонду.
41. Переваги та недоліки стратегії системного усунення причин корупції.
42. Сутність стратегічного підходу "свідомої пасивності" щодо корупції.
43. Переваги та недоліки стратегії "свідомої пасивності" щодо корупції.
44. Підхід системного усунення причин корупції як основа антикорупційної політики для конкретної країни.
45. Поняття корупціогенних чинників.
46. Сучасні класифікації корупціогенних чинників.
47. Зміст та основна характеристика політичних корупціогенних чинників.
48. Роль політичної еліти у зменшенні рівня корупції.
49. Економічні корупціогенні чинники: сутність та особливості.
50. Вплив політичних партій на рівень корупції.
51. Оплата праці державних службовців як чинник впливу на рівень корупції.
52. Соціальні корупціогенні чинники.
53. Загальна характеристика правових корупціогенних чинників.
54. Типові корупціогенні чинники, пов'язані з недосконалістю законодавства та його невідповідністю суспільним реаліям.
55. Сутність та значення антикорупційної експертизи.
56. Загальна характеристика управлінських корупціогенних чинників.
57. Конфлікти інтересів при поєднанні у державних органах різних типів функцій.
58. Нерозвиненість адміністративного судочинства як корупціогенний чинник.
59. Корупціогенні чинники, пов'язані з наданням адміністративних послуг.
60. Поняття та негативна роль інформаційної корупції.
61. Культурно-етичні корупціогенні чинники.
62. Виявлення та усунення корупціогенних чинників як ядро антикорупційної політики.
63. Сукупність універсальних напрямів реалізації антикорупційної політики щодо запобігання корупції.
64. Корекція законодавства для зменшення причин корупції.
65. Удосконалення засад формування і організації вищих органів державної влади як антикорупційний напрям.
66. Усунення корупціогенних чинників через структурно-функціональне упорядкування системи органів виконавчої влади.
67. Зміна принципів державної служби і контроль за майновим становищем представників влади у контексті запобігання корупції.
68. Ефективний контроль за розподілом і витрачанням бюджетних коштів як

- антикорупційний напрям.
69. Шляхи удосконалення економічної політики для запобігання корупції.
  70. Зміцнення судової влади як пріоритетний напрям протидії корупції для перехідних країн.
  71. Значення та шляхи формування антикорупційної культури українського суспільства на сучасному етапі.
  72. Характеристика основних міжнародних антикорупційних документів.
  73. Основний зміст Закону України "Про запобігання корупції".
  74. Суб'єкти відповідальності за корупційні правопорушення відповідно до Закону України "Про запобігання корупції".
  75. Основні напрями антикорупційної діяльності, передбачені Законом України "Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014 – 2017 рр."
  76. Види злочинів, що пов'язані з корупцією, згідно з Кримінальним кодексом України.
  77. Види правопорушень, що пов'язані з корупцією, у Кодексі України про адміністративні правопорушення.
  78. Антикорупційні ідеї нового Закону України "Про державну службу".
  79. Підзаконні акти, що регулюють діяльність організаційних структур у сфері антикорупційної діяльності в Україні.
  80. Правові засади антикорупційної експертизи.
  81. Правова регламентація проведення службових розслідувань.
  82. Запобігання корупції через механізм спеціальних перевірок.
  83. Правила етичної поведінки державних службовців як інструмент запобігання корупції.
  84. Правова регламентація функціонування Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення.
  85. Класифікація органів з протидії корупції за рівнями публічної влади.
  86. Різновиди суб'єктів протидії корупції за функціональним призначенням.
  87. Система взаємодії суб'єктів протидії корупції.
  88. Роль вищих органів державної влади України у антикорупційній діяльності.
  89. Національна рада з питань антикорупційної політики: статус та основні завдання.
  90. Основні функції Урядового уповноваженого з питань антикорупційної політики.
  91. Спеціальні державні антикорупційні органи як ключовий елемент організаційного забезпечення антикорупційної діяльності.
  92. Модель спеціалізованого поліцейського відомства або спецслужби з протидії корупції.
  93. Модель координаційного державного органу неполіцейського типу для антикорупційної діяльності.
  94. Шляхи забезпечення ефективності діяльності державних антикорупційних органів.
  95. Національне антикорупційне бюро України: статус, порядок формування, основні функції, гарантії незалежності.
  96. Діяльність Національної поліції України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України у галузі боротьби з корупцією.
  97. Національне агентство з питань запобігання корупції як ключова структура у формуванні та реалізації державної антикорупційної політики.
  98. Роль Спеціалізованої антикорупційної прокуратури у запобіганні та протидії корупції.
  99. Функціонування уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції у апаратах органів виконавчої влади, на підприємствах, в установах та організаціях.
  100. Інститути громадянського суспільства як важливі суб'єкти антикорупційної діяльності.
  101. Шляхи підвищення ролі громадянського суспільства у антикорупційній діяльності.
  102. Забезпечення прозорості діяльності органів публічної влади як важливий антикорупційний напрям.
  103. Елементи дієвого закону про доступ до інформації.
  104. Інституційне забезпечення реалізації права громадян на доступ до інформації.

105. Підходи та засоби інформування громадян про діяльність органів публічної влади.
106. Принципи партнерства у взаємодії держави та громадянського суспільства у запобіганні та протидії корупції.
107. Роль ЗМІ у антикорупційній діяльності.
108. Критично важливі засади діяльності ЗМІ з точки зору запобігання корупції.
109. Шляхи та організаційні механізми антикорупційної співпраці державних органів з громадськими організаціями і громадянами.
110. Запровадження хартій громадян як антикорупційний інструмент у міжнародній практиці.
111. Поняття громадського контролю за діяльністю органів публічної влади та його значення для запобігання та протидії корупції.
112. Принципи й інституційна база громадського контролю.
113. Поширені методи громадського контролю у міжнародній практиці.
114. Умови дієвості громадського контролю для запобігання та протидії корупції.

5. Критерії та система оцінювання результатів навчання

5.1. Політика курсу

Відвідування лекційних занять є добровільним, проте враховується при підсумковому контролі шляхом задавання додаткових запитань за відповідним матеріалом.

Відвідування семінарських занять є обов'язковим, їх пропуск автоматично знижує підсумкову оцінку за курсом, оскільки на відповідні семінари студент не отримує балів.

Політика академічної доброчесності визначається згідно з Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в Таврійському національному університеті імені В.І. Вернадського.

5.2. Шкала та схема формування підсумкової оцінки

Заочна форма навчання

Поточний контроль								Підсумковий контроль	Сума
Розділ 1		Розділ 2		Розділ 3		Розділ 4			
C1.3	TP1	C2.2	TP2	C3.1	TP3	C4.3	TP4	30	100
5	10	5	15	5	15	5	10		

C1.2, ... C4.3 – семінари до тем розділів

TP1, TP2, ... TP4 – творчі роботи до розділів

5.3. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
80-89	добре	B	вище середнього рівня
75-79	добре	C	загалом хороша робота
66-74	задовільно	D	непогано
60-65	задовільно	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
30-59	незадовільно	FX	необхідне перескладання
0-29	незадовільно	F	необхідне повторне вивчення курсу

6. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

Не передбачено.

7. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Антикорупційна політика держави: складові та напрями реалізації : навч. посіб. / авт. кол. : С. М. Серьогін (кер. авт. кол.), В. В. Баштанник, Н. А. Липовська та ін. ; за заг. ред. С. М. Серьогіна. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2012. – 476 с.
2. Антикорупційна політика та запобігання корупції в публічному управлінні : навч. посіб. / І. С. Бондар, В. Г. Горник, С. О. Кравченко, В. В. Кравченко. – К. : Вид-во Ліра-К, 2016. – 192 с.
3. Баришніков В. М. Запобігання та протидія проявам корупції на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування : навч.-метод. посіб. / В. М. Баришніков. – К. : ІПК ДСЗУ, 2013. – 172 с.
4. Державна антикорупційна політика і запобігання та протидія корупції на публічній службі в органах державної влади і органах місцевого самоврядування : монографія / авт. кол. : В. В. Василевич, Т. Е. Василевська, А. В. Савченко, В. Л. Федоренко (кер. авт. кол.) та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. Л. Федоренка. – К. : Ліра-К, НАДУ, 2016. – 524 с.
5. Закон України "Про запобігання корупції" від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII // Голос України. – 2014. – 25 жовт.
6. Запобігання і протидія проявам корупції як елемент модернізації системи державної служби. – Івано-Франківськ : Івано-Франківський центр науки, інновацій та інформатизації, 2012. – 237 с. – http://www.center.gov.ua/component/k2/item/download/146_3b519620dd600d2631401f53081e8eb8
7. Запобігання та протидія корупції : навч. посіб. / авт. кол. : А. М. Михненко (кер. авт. кол.), О. В. Руснак, А. М. Мудров, С. О. Кравченко та ін. ; за ред. А. М. Михненка. – 4-те вид., перероб. й доп. – К. : ДННУ "Акад. фін. управління", 2013. – 666 с.
8. Клеменчич Г. Спеціалізовані інституції з боротьби проти корупції: огляд моделей / Г. Клеменчич, Я. Стусек. – Париж : ОЕСР, 2007. – 132 с. – <http://www.oecd.org/corruption/acn/39972270.pdf>
9. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції : підписана 31 жовт. 2003 р. ; ратифікована Україною 18 жовт. 2006 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2007. – № 49. – С. 2048.
10. Корупційні ризики надання адміністративних послуг та контрольно-наглядової діяльності в Україні / І. Коліушко, В. Тимошук, І. Бекешкіна, О. Банчук та ін. – К. : Москаленко О.М. ФОП, 2009. – 196 с.
11. Корупція в Україні : причини поширення та механізми протидії. Зелена книга державної політики / Дрьомов С. В., Кальниш Ю. Г., Клименко Д. Б. та ін. – К. : ДП "НВЦ "Пріоритети", 2010. – 88 с.
12. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією : підписана 27 січ. 1999 р. ; ратифікована Україною 18 жовт. 2006 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2007. – № 47. – С. 2028.
13. Механізми взаємодії суспільства та влади : підручник / кол. авт. : А. М. Михненко (кер. авт. кол.), С. О. Кравченко, В. Ф. Мартиненко та ін. – К. : НАДУ, 2013. – 210 с.
14. Михненко А. М. Корупція як негативне суспільне явище : навч.-метод. матеріали / А. М. Михненко, С. О. Кравченко. – К. : НАДУ, 2011. – 152 с.
15. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії : монографія / Є. В. Невмержицький. – К. : КНТ, 2008. – 368 с.
16. Про двадцять принципів боротьби з корупцією : Резолюція (97) 24 Комітету міністрів Ради Європи від 6 листоп. 1997 р. № 994_845. – http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_845&p=1293820863867619

Додаткові

1. Антикоррупционная политика : учеб. пособ. / под ред. Г. Сатарова. – М. : РА "СПАС",

2004. – 368 с.
2. Бездольний М. Ю. Державно-правовий механізм протидії корупції / М. Ю. Бездольний // Форум права. – 2009. – № 2. – С. 38-43.
  3. Борьба с коррупцией в переходный период. Вклад в обсуждение стратегии / под рук. С. Прадхана. – Вашингтон : Всемирный банк, 2000. – 162 с. – <http://pavroz.ru/files/borbaskorrupt.pdf>
  4. Громадянське суспільство в Україні: становлення та розвиток : навч. посіб. / кол. авт. : А. М. Михненко, С. О. Кравченко, І. В. Пантелейчук та ін. – К. : УкрСІЧ, 2015. – 347 с.
  5. Деякі питання проведення антикорупційної експертизи : наказ Міністерства юстиції України від 18 берез. 2015 р. № 383/5 // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 24. – С. 443.
  6. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – К. : НАДУ, 2011. – Т. 6 : Державна служба. – 2011. – 524 с.
  7. Закон України "Про державну службу" від 10 груд. 2015 р. № 889-VIII // Голос України. – 2015. – 31 груд.
  8. Закон України "Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки" від 14 жовт. 2014 р. № 1699-VII // Голос України. – 2014. – 25 жовт.
  9. Закон України "Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів" від 10 листоп. 2015 р. № 772-VIII // Голос України. – 2015. – 10 груд.
  10. Закон України "Про Національне антикорупційного бюро України" від 14 жовт. 2014 р. № 1698-VII // Голос України. – 2014. – 25 жовт.
  11. Запобігання та протидія корупції : навч. посіб. / авт. кол. : А. М. Михненко (кер. авт. кол.), Р. П. Марчук, А. М. Мудров, С. О. Кравченко та ін. ; за ред. А. М. Михненка. – К. : НАДУ, 2010. – 360 с.
  12. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 груд. 1984 р. № 8073-X. – <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
  13. Коррупция в мире и международная стратегия борьбы с ней : монография / под ред. В. А. Номоконова. – Владивосток : Юрид. ин-т ДВГУ, 2004. – 200 с.
  14. Кравченко С. О. Напрями формування антикорупційної культури українського суспільства / С. О. Кравченко, І. В. Пантелейчук // Вісн. НАДУ. – 2012. – № 2. – С. 5-13.
  15. Кримінальний кодекс України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III // Голос України. – 2001. – 19 черв.
  16. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI // Голос України. – 2012. – 19 трав.
  17. Манжола П. Удосконалення механізмів координації державної політики протидії корупції / П. Манжола. – <http://old.niss.gov.ua/monitor/ Juli2009/11.htm>
  18. Мельник М. І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії : монографія / М. І. Мельник. – К. : Атіка, 2001. – 304 с.
  19. Невмержицький Є. В. Корупція як соціально-політичний феномен : автореф. дис. на здобуття ступеня д-ра політ. наук : спец. 23.00.02 "Політичні інститути та процеси" / Є. В. Невмержицький. – К., 2009. – 36 с.
  20. Основы противодействия коррупции (системы общегосударственной этики поведения) / под науч. ред. С. В. Максимова. – <http://www.transparencykazakhstan.org/UserFiles/file/68d.pdf>
  21. Основы противодействия коррупции : учеб. пособ. / под ред. И. И. Рогова, К. А. Мами, С. Ф. Бычковой. – Алматы : ОФ "Транспаренси Казахстан" ; ОФППИ "Интерлигал" в Казахстане, 2004. – 328 с.
  22. Питання запобігання та виявлення корупції : постанова Кабінету Міністрів України від 4 верес. 2013 р. № 706 // Уряд. кур'єр. – 2013. – 3 жовт.
  23. Побережний В. В. Сутність та причини корупції в системі органів державної влади / В. В. Побережний // Державне управління : теорія та практика. – 2010. – № 2. –

- <http://www.academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10pvvodv.pdf>
24. Полтерович В. М. Факторы коррупции / В. М. Полтерович // Экономика и мат. методы. – 1998. – Т. 34. – Вып. 3. – С. 30-39.
  25. Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи : наказ Міністерства юстиції України від 23 черв. 2010 р. № 1380/5. – <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v1380323-10>
  26. Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення : наказ Міністерства юстиції України від 11 січ. 2012 р. № 39/5 // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 6. – С. 63.
  27. Про затвердження Правил етичної поведінки державних службовців : постанова Кабінету Міністрів України від 11 лют. 2016 р. № 65 // Уряд. кур'єр. – 2016. – 20 лют.
  28. Про утворення Національного агентства з питань запобігання корупції : постанова Кабінету Міністрів України від 18 берез. 2015 р. № 118 // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 24. – С. 31.
  29. Прохоренко О. Я. Корупція по-українськи (сутність, стан, проблеми) : монографія / О. Я. Прохоренко. – К. : Вид-во НАДУ, 2005. – 168 с.
  30. Pope J. Confronting corruption: The elements of a national integrity system / J. Pope. – Berlin : Transparency International, 2000. – 364 p. – <http://www.transparency.org/publications/sourcebook>
  31. UN anti-corruption toolkit / ed. by P. Langseth. – 2d ed. – Vienna : United Nations, 2004. – 655 p. – http://www.unodc.org/pdf/crime/corruption/toolkit/corruption_un_anti_corruption_toolkit_sep04.pdf

Інформаційні ресурси

1. Антикорупційна мережа для Східної Європи та Середньої Азії Організації економічного співробітництва та розвитку. – http://www.oecd.org/pages/0,3417,en_36595778_36595861_1_1_1_1_1,00.html
2. Антикорупційний портал. – <http://www.acrc.org.ua>
3. Всеукраїнська громадська організація "Комітет по боротьбі з корупцією в органах державної влади, правоохоронних органах, прокуратурі та судах". – <http://www.komitet-k.org.ua>
4. Генеральна прокуратура України. – <http://www.gp.gov.ua>
5. Група держав по боротьбі з корупцією Ради Європи (GRECO). – <http://www.coe.int/en/web/greco>
6. Законодавство України. – <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/main/a>
7. Міністерство юстиції України. – <http://www.minjust.gov.ua>
8. Міжнародна організація Transparency International. – <http://www.transparency.org>
9. Міністерство внутрішніх справ України. – <http://www.mvs.gov.ua>
10. Організація Об'єднаних Націй в Україні. – <http://www.un.org.ua/ua>
11. Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – <http://www.president.gov.ua>
12. Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй. – <http://www.undp.org>
13. Світовий Банк. Боротьба з корупцією. – <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTPUBLICSECTORANDGOVERNANCE/EXTANTICORRUPTION/0,,menuPK:384461~pagePK:149018~piPK:149093~theSitePK:384455,00.html>
14. Служба безпеки України. – <http://ssu.kmu.gov.ua>
15. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. – <http://www.kmu.gov.ua/ua>